

Aigars Freimanis:

"Pie tik milzīga populisma
lādiņa, kādu ielika
sabiedriskajā domā, tautas
vilšanās būs neizbēgama."

Intervija ▶ 4

Impērijas sarūkšanas religiskie akordi

Rita Našeniece: "Valsts no baznīcas ir
tikpat šķirta kā smēķētāju galdiņš no
nesmēķētāju galdiņa kopējā restorāna zālē."

Viedoklis ▶ 6

CETURTDIENA, 1. novembris. 2018. NR. 211 [6150] Cena 0,98 EUR www.la.lv

Putras filozofija pret selekcionāriem

Nemaksājot selekcionāriem autoratlīdzību, lauksaimnieki ar necieņu izturas pret valsti

ULDIS GRAUDIŅŠ

Vienā no 12. Saeimas pēdējām plenārsēdēm, iespējams, daļēji privātu, nevis valsts interešu vadīti deputāti ar balsu vairākumu nobalsoja pret Augu šķirņu aizsardzības likuma (AŠAL) labojumu nodošanu Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās attīstības komisijai. Pēc balsojuma ZZS frakcijas deputāti aplaudēja, tā vēl vairāk pazemojot Latvijas

selekcionārus, kuri, visticamāk, arī turpmāk nesāņems sev pienākošās autoratlīdzības par pašu izveidotajām šķirnēm.

Problēmas būtība ir, ka lieli graudaugu, pākšaugu un kartupeļu audzētāji (aptuveni 5000 saimniecības) nemaksā selekcionāriem Augu šķirņu aizsardzības likumā (AŠAL) noteikto atlīdzību par viņu intelektuālā īpašuma – izveidotās šķirnes – izmantošanu. Šāda prasība izriet

arī no Latvijas parakstītajām starptautiskajām konvencijām, tāpēc spiediens no starptautiskajām organizācijām uz selekcionāru tiesību pārstāvjiem un uz valsti nākotnē pieaugs. Runa ir par visām, ne tikai par Latvijā selekcionētajām šķirnēm, par kuru pavairošanu savā saimniecībā un izmantošanu savām vajadzībām ir jāmaksā aptuveni 2,5 – 4 eiro par hektāru liels autoratlīdzības maksājums. Salīdzinā-

jumā ar lielo graudaudzētāju simtos tūkstošos mērāmo peļņu tas nav daudz.

Rezultātā mūsu selekcionāri ir spiesti darboties izdzīvošanas režīmā. Proti, meklēt papildu darbus. Tāpēc mazinās selekcijas darba efektivitāte, iespējams, arī kvalitāte. Jauno šķirņu izveidotājiem nav arī moderna selekcionāra darbībai vajadzīgā aprīkojuma. Iepriekš nosaukto iemeslu dēļ jaunu šķirņu izveide Latvijā notiek daudz ilgāk

nekā Rietumeiropas valstīs. Proti, Latvijā 10 līdz 15 gadus, Rietumeiropā 7 līdz 8. Latvijas Sēkļaudzētāju asociācijā (LSA), kas pārstāv aptuveni 200 šķirņu selekcionārus, teic, ka no tiem niecīgajiem autoratlīdzību maksājumiem, ko asociācija saņem, vislabāk maksājot Latvijā strādājošie citu valstu lauksaimniecības uzņēmumi...

Ar lielām pūlēm, piesaistot augstas raudzes juristus, vienojoties ar lauksaimnie-

ku nevalstiskajām organizācijām, ar Zemkopības ministrijas ierēdņiem, selekcionārus pārstāvošajai organizācijai LSA izdevās saskaņot labojumus AŠAL, tos apstiprināja valdība, un labojumi nonāca Saeimā. Nekādu papildu maksājumu zemniekiem salīdzinājumā ar patlaban spēkā esošo AŠAL tie neparedzēja, vien stingrāku kontroli, "LA" apstiprināja advokātu birojā "Sorainen".

Turpinājums 9. lpp.

Pārmaiņu upuris – literatūras stundas

Pret stundu skaita samazinājumu literatūrai iebilst pat paši jaunā izglītības satura veidotāji

ILZE KUZMINA

Jaunajā mācību saturā, kas drīzumā jāapstiprina valdībai, viens no lielākajiem upuriem jānes literatūrai: daļā klašu tieši literatūras stundu skaits samazināts par piektdaļu.

Par literatūras lomu jaunajā izglītības saturā jau iepriekš tika laužts gana daudz šķēpu, taču sākotnēji strīds bija par to, vai literatūra jāiekļauj valodu vai arī kultūras izpratnes

un pašizpaušmes mākslas jomā. Galu galā to iekļāva nevis vienā jomā ar valodām, bet gan ar vizuālo mākslu, mūziku un jauno mācību priekšmetu "Drāma". Tagad izrādījies, ka tieši drāmas dēļ sarūk literatūras stundu skaits, kaut vēl pavasarī jaunā mācību satura izstrādātāji no projekta "Skola2030" apgalvoja, ka stundu skaits literatūrai nesamazināsies.

Turpinājums 4. lpp.

Izrādījies, ka tieši jaunā mācību priekšmeta "Drāma" dēļ sarūk literatūras stundu skaits.

MARS OHOD/SHUTTERSTOCK FOTO

Pulksteņi jāgroza vēl divus gadus

Pāreja uz vienotu
nemaināmu laiku
varētu notikt
2021. gadā

SAIMNIECĪBA ▶ 8

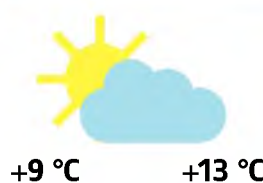

Spēles brīvība – iespēja atkarīgajiem

Pēc alkohola un
narkotiku atkarības
Latvijā trešā biežākā
atkarība ir azartspēles.

VESELĪBA ▶ 11

Laiks

+9 °C +13 °C

Vārda diena
IKARS [69].

Dati: PMLP

LATVIJAS
MEDIJI

9 771407 333046 44

Putras filozofija pret selekcionāriem

Turpinājums no 1. lpp.

Kā izgāzās Putra

Pēc tam kad deputāte Lolita Čigāne ("Vienotība") šā gada 18. oktobra Saeimas plenārsēdē no tribīnes pastāstīja, ka pēc zvana no Zemkopības ministrijas likumprojekts izrauts no Saeimas 13. septembra darba kārtības, un aicināja deputātus atbalstīt Latvijas talantus – selekcionārus, kuru darbu patlaban nenovērtē, tribīnē kāpa ZZS deputāts Edgars Putra. Starp citu, lielsaimnieks, apsaimnieko 1800 ha zemes un arī izmanto sertificēto sēklu. Īsumā viņa teiktais: "(...) Septiņdesmit procenti no šīm augu šķirnēm ir ražotas Vācijā, Zviedrijā, Holandē un citās valstīs. Tas būtu jauns papildu maksājums lauksaimniekiem. Latvijas selekcionāri (...) šobrīd ļoti labi tiek atbalstīti... Mums ir ļoti daudzas jaunas šķirnes. Ja runājam kaut vai par kviešiem, es varu nosaukt vismaz piecas jaunas šķirnes, kas tiek atbalstītas no valsts budžeta līdzekļiem. Zemkopības ministrija katru gadu atvēl arvien vairāk līdzekļu tieši Latvijas selekcionāru darba attīstībai. Tāpēc šis likums pēc būtības ir tikai un vienīgi ārvalstu selekcionāru interesēs. Šī nauda – 80% – aizplūdis uz ārvalstīm. Neatbalstīsim šo likumu!"

E. Putra savā īsajā uzrunā deputātiem un pārējai Latvijas tautai meloja. Pirmais: citās valstīs ražotas 70% no šķirnēm. Aizsargāto šķirņu reģistrā ir 103 laukaugu šķirnes, tostarp 66 Latvijas šķirnes.

Latvijā pavisam pavairo 128 ES aizsardzības šķirnes. Regulējums šīm šķirnēm nav vajadzīgs, uz tām jau tas jau ir. Latvijas likumdošana kalpo Latvijā aizsargātajām šķirnēm – tās ir 66 šķirnes. LSAA teic, ka reāli valstī uzskaita vien Latvijas augu aizsardzības dienestā (VAAD) sertificētās sēklas daudzumu, ar to var apstāt vien 10 – 15% no visām sējplatībām. Kas aug pārējās platībās? VAAD dati rāda, ka Latvijas kviešu šķirnes sertificēto sēklu piedāvājumā aizņem ap 30%, auzas – ap 50%, mieži – ap 25%.

2017. gadā 22% un šajā pavasarī no tirgū piedāvātajām sertificētajām sēklām 45% ir Latvijas šķirņu sēklas.

EVĪJA TRIFANOVA/LETA FOTO

12. Saeimas ZZS deputāts Edgars Putra, kā graudu un rapša audzētājs, aizstāvēt autoratlīdzību nemaksāšanu, aicina arī nepildīt Augu šķirņu aizsardzības likuma prasības.

Zinātņu doktore Sanita Zute, Latvijā vienīgā auzu selekcionāre, kas reģistrējusi trīs auzu šķirnes ('Stendes Dārta', 'Lizete' un 'Stendes Emīlija'), arī nesāņem visu sev pienākošos autoratlīdzību un ir spiesta darboties citos projektos.

ULDA GRAUDINA FOTO

E. Putra no Saeimas tribīnes arī maldināja cilvēkus par ZM rūpēm par selekcionāriem. Kopš 2011. gada selekcijai Agrāro resursu institūtam piešķir 174 000 eiro gadā. Ar valsts piešķirto naudu pietiek minimālās algas maksāšanai vienam selekcionāram katrā no astoņu sugu selekcijas virzieniem (kartupeļi, mieži, kvieši, lini, rudzi, zirņi un auzas, un kaņepes).

Deputāta loģika ir vienkārša – neatbalstīsim citu valstu selekcionārus, tas nekas, ka arī mūsējie neko nesāņem! Tomēr ES atbalstu labprāt izmantosim, tāpat arī ražīgās citās

valstīs selekcionētās šķirnes! Greizs signāls Eiropas Komisijai.

Sazvanīts pa tālruni, E. Putra puda pārliecību par balsojuma pareizību. Viņš "LA" centās pārliecināt par jaunajiem pienākumiem, kas atkal būtu jāpilda zemniekiem (autoritātes maksājums ir noteikts jau patlaban spēkā esošajā AŠAL. – Red.), par to, ka Latvijas zemnieki saņem vismazākos platību maksājumus un viņiem atkal būs jauns maksājums, un ka likumpro-

jekta piedāvājums esot nekonkrēts. Par pēdējo argumentu jāteic – balsojums notika par AŠAL nodošanu Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās attīstības komisijai, turklāt tas bija saņemts ar lauksaimnieku nevalstiskajām organizācijām. Par šo saskaņojumu Putra gan pasmējās: "Viedokļi bija dažādi. Likumprojektu saskaņoja mīļā miera labad."

Brīdi vēlāk deputāts zvanīja uz redakciju, bija nedaudz pielaidīgāks un

solīja pēc 12. Saeimas deputāta mandāta nolikšanas cīnīties par finansējuma palielināšanu selekcionāriem no valsts budžeta, turklāt šo finansējumu nosakot kā bāzes finansējumu. Nevienu vārda par to, ka ir jāievēro jau apstiprinātais AŠAL. Un – kāpēc par bāzes finansējumu selekcionāriem Putra necinījās 12. Saeimas laikā? Uz jautājumu, vai pats maksā autoratlīdzības par saimniecībā pavairotu sēklu, Putra atbildēja diezgan izvairīgi.

Likums ar caurumiem

Jorens Jaunozols, advokātu biroja "Sorainen" jurists, piedalījās AŠAL ekspertīzes veikšanā. Viņš uzsvēra – AŠAL fiksētās selekcionāru tiesības aprobežojas ar iespēju sūtīt lauksaimniekam vēstuli ar jautājumu, vai viņš izmanto vai neizmanto šādas šķirnes. Ik gadu LSA sūta saimniekiem aptuveni 5000 vēstules un aicina deklarēt selekcionāru tiesību aizsargātās platības. Uz vēstulēm atbild ne vairāk kā 350 saimnieki...

Demokrātiskā valstī, redzot, ka likuma prasības nu jau daudzus gadus nedarbojas, atbildīgajai nozares ministrijai vajadzētu būt vismaz ieinteresētai situāciju uzlabot. Arī par nozari atbildīgajai politiskajai partijai (ZZS) būtu jājūtas atbildīgi. Tomēr tā nav. "LA" no ZM saņēma skaidrojumu, kas rāda – ministriju likuma neievērošana īpaši neuztrauc: "Ir nepieciešamas papildu normas, kas stimulētu lauksaimniekus maksāt šo atlīdzību." Piebilde, ka ministrija AŠAL caurumu aizdrīvēšanu apspriež un vienlaikus bremzē nu jau vairākus gadus. Iespējams, taisnība ir tiem nozares ekspertiem, kas vērs uzmanību uz graudu audzētāju lobiju gandrīz neierobežotajām iespējām ietekmēt sev nelabvēlīgus lēmumus.

Lielo graudaudzētāju kooperatīvu "Latraps" un "VAKS" vadītāji par autoratlīdzībām izvairījās runāt vai arī kā risinājumu nosauca papildu maksājumus par sēklu (Gunvaldis Sprogis, "Latraps"), visticamāk, zinoš, ka tas nav iespējams – Eiropas Komisija pirms šā plānošanas perioda šādu atbalstu neatļāva. Secinājums – lauksaimniecības nozares vadībai un tās nevalstiskajām organizācijām ir jāmaina attieksme pret vērtībām.

Plašāk par procesiem selekcijas nozarē lasiet intervju ar selekcionāri, LSAA vadītāju Sanitu Zuti žurnāla "Agro Tops" novembra numurā.

Biznesa piemērs, izmantojot 50 kg augstas kvalitātes kviešu sēklas

3 – 4 gadu laikā no šā daudzuma var iegūt sēklu aptuveni 1000 ha apsēšanai. Par to selekcionāram būtu jāsamaksā 2500 eiro liela atlīdzība (1000 ha x 2,50 eiro/ha). No 1000 ha kviešu iegūtā kopražas vērtība ir 480 000 – 500 000 eiro. Autoritāšu maksājums veido aptuveni 0,5% no ražas vērtības. Realitātē selekcionāri Latvijā saņem ne vairāk kā 10% no 2500 eiro maksājuma.

Avots: LSAA

Divi selekcionāru autoratlīdzības modeļi

- Pirmais modelis: selekcionārs reģistrē jaunu šķirni, reģistrē savas autoritātes VAAD un, pārdodot pirmsbāzes vai bāzes sēklu sēklaudzētājam, slēdz licences līgumu. Šeit attiecības ir viegli noregulēt tāpēc, ka pastāv licences līgums, kur ir skaidri pateikts, ko sēklaudzētājs drīkst darīt ar iegūto ražu un kad, cik daudz ir jāmaksā par pārdoto sēklu selekcionāram kā autoratlīdzību.
- Otrais autoratlīdzības modelis darbojas, kad aizsargātās šķirnes sēklu nopērk preču produkcijas – lopbarības vai pārtikas izejvielu – ražotājs. Kad preču produkcijas audzētājs sāk atbērt sēklu no izaudzētās ražas un tādā veidā iegūst t.s. pašaudzēto sēklu, licences līgums vairs

nedarbojas. Tad ir jārikojas, kā nosaka likums, paredzot izņēmumu, kad nav jāprasa selekcionāram atļauja darboties ar aizsargātu šķirni, t.i., nav jāslēdz licences līgums. Laukaugiem, kurus audzē visvairāk, tie galvenokārt ir visi graudaugi, kartupeļi, pākšaugi, rapšis, lai nebūtu katram zemniekam jāmeklē selekcionārs un jāprasa atļauja sēt izvēlēto šķirni, zemnieki drīkst paši pavairot jebkuru šķirni savā saimniecībā un apstāt savus laukus (bet tikai savus, ne dalīties ar kaimiņiem – tā jau sēklas tirdzniecība, kur vajadzīgs licences līgums). Vienlaikus likums dod tiesības arī selekcionāram vērsties pie lauksaimnieka ar jautājumu, vai viņš audzē selekcionāra aizsargāto šķirni.

Lauksaimnieka pienākums ir atbildēt – jā vai nē un cik lielā platībā viņš aizsargāto šķirni audzē. Selekcionāra tiesības gūt atlīdzību ir tikai par to ražas daļu, kas izmantota kā sēkla, lai apsētu laukus. Likums nosaka, ka atlīdzības apmērs ir ievērojami mazāks, t.i., 50%, no tā, kas noteikts sertificētās sēklas ražotājiem. Angļu valodā – *farm save seed* – mēs to saucam par pašaudzēto sēklu vai saimniecībā ražoto sēklu savām vajadzībām. Ja saimnieks būtu kļuvis par sēklu audzētāju, viņam būtu licences līgums. Ja viņam līguma nav, viņš drīkst savā saimniecībā pirkt sēklu pavairot 3 – 4 gadus vai tik ilgi, cik ražas ataudzējumus uzskata par sēklas kvalitātes cienīgiem.